

"Қазақстан және Орталық Азия тарихы институты"
жауапкершілігі шектеулі серіктестігі

Scientific Journal

"CENTRAL ASIAN COURIER"

"ОРТАЛЫҚ АЗИЯ КУРЬЕРІ"

ғылыми журналды

Научный журнал

"ЦЕНТРАЛЬНО-АЗИАТСКИЙ КУРЬЕР"

2 № 1 (2026)

EDITOR-IN-CHIEF

Zhumatay Samat — General Director of the Institute of History of Kazakhstan and Central Asia (Kazakhstan).

Azmukhanova Aiman — Candidate of Historical Sciences, Associate Professor (Kazakhstan).

Deputy Editor-in-Chief:

Cherepanov Konstantin — Candidate of Historical Sciences, Leading Researcher, Head of the Department of the History of Kazakhstan in the 20th Century at the Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology, Committee of Science, Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan (Kazakhstan).

EDITORIAL BOARD:

Abazov Rafis — PhD, Adjunct Professor, Columbia University; Vice-Rector for International Cooperation, Kazakh National Agrarian Research University; Director, Institute for Green and Sustainable Development; Coordinator, MBA Program.

Abdyrakhmanov Tolobek — Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of the Kyrgyz Republic, Zhusup Balasagyn Kyrgyz State University (Kyrgyz Republic, Bishkek).

Abil Yerkin — Doctor of Historical Sciences, Professor, Director of the Institute of History of the State CS MES RK (Kazakhstan).

Alimbay Nursan — Candidate of Historical Sciences, Professor, Chief Researcher at the Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology (Kazakhstan).

Auanasova Alima — Doctor of Historical Sciences, Professor. L. N. Gumilyov Eurasian National University.

Diener Alexander — Doctor of Political Science, Professor, University of Kansas, (USA).

Dzhumashev Askar — Doctor of Historical Sciences, Professor, and Head of the Department of History at the Karakalpak Scientific Research Institute of Humanities – Karakalpak Branch of the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan.

Ismagulov Orazak — Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the NAS of the RK under the President of the RK, Corresponding Member of Bologna Academy of Sciences, winner of Ch.Ch. Valikhanov Award, Honored Worker of Science and Technology, Professor of L.N. Gumilyov University (Kazakhstan).

Kabuldinov Ziyabek — Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the NAS of the RK under the President of the RK, general Director of Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology SC MSHE RK (Kazakhstan).

Karasayev Gani — Doctor of Historical Sciences, Professor, Chief Researcher at the Institute of State History of the Committee of Science of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan, Astana.

Kokebayeva Gulzhaukhar — Doctor of Historical Sciences, Professor at the Al-Farabi Kazakh National University. (Kazakhstan).

Kozhirova Svetlana — Doctor of Political Science, Professor, Co-Director of the Center for the Study of China and Central Asia of Fudan University and the International Scientific Complex of the National Company "Astana", Head of the Center for Chinese and Asian Studies (Kazakhstan).

Morrison Alexander — PhD, Professor, University of Oxford (UK).

Muminov Ashirbek — Doctor of Historical Sciences, Professor, Senior Researcher at the Research Center for Islamic History, Art and Culture IRCICA (İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi). (Istanbul, Turkey).

Outram Alan — Doctor of Archaeological Sciences, Professor of the Department of Archaeology and History, University of Exeter (Great Britain, Exeter).

Zharken Aigul — Doctor of Historical Sciences, Professor at L.N. Gumilyov Eurasian National University.

Shaydullaev Shapulat — Doctor of Historical Sciences, Professor, Head of the Department of the History of Uzbekistan at Termez State University.

Shinji Kato — PhD, Nara National Research Institute for Cultural Properties, Japan.

Turdaliev Cholpon — Doctor of Historical Sciences, Professor at the American University of Central Asia.

Werner Cynthia — Doctor of Historical Sciences, Professor, Texas university (USA).

Zhomart Simtikov — Candidate of Historical Sciences, Doctor of Political Sciences, Head of the Department of Political Science and Social-Philosophical Disciplines at Abai Kazakh National Pedagogical University.

EXECUTIVE EDITOR

Tashbaeva Kadicha — Candidate of Historical Sciences, Head of the Department of Archaeology at the B. Dzhangerchinov Institute of History, Archaeology and Ethnology of the National Academy of Sciences of the Kyrgyz Republic.

ACADEMIC EDITOR

Utgenov Marat — Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of History, Geography and Social and Humanitarian Sciences Kokshetau University named after Sh. Ualikhanov.

Mukanova Gulnar — Candidate of Historical Sciences, Professor, Leading Researcher of the Astana Branch of the Ch. Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology.

TECHNICAL SECRETARY

Kopeyeva Saniya — Master's degree, staff member of the Institute of the History of Kazakhstan and Central Asia (Kazakhstan).

БАС РЕДАКТОР

Жұматайұлы Самат — Қазақстан және Орталық Азия тарихы институтының бас директоры (Қазақстан).

Азмұханова Айман Махсотқызы — тарих ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор (Қазақстан).

Бас редактордың орынбасары:

Черепанов Константин Владимирович — тарих ғылымдарының кандидаты, жетекші ғылыми қызметкер, ҚР ҒЖБМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институтының ХХ ғасырдағы Қазақстан тарихы бөлімінің меңгерушісі, (Қазақстан).

РЕДАКЦИЯЛЫҚ АЛҚА

Абазов Рафис Фанисұлы — PhD, Колумбия университетінің адъюнкт-профессоры, Қазақ ұлттық аграрлық зерттеу университетінің халықаралық ынтымақтастық жөніндегі проректоры, Жасыл және тұрақты даму институтының директоры, МВА бағдарламасының үйлестірушісі.

Абдырахманов Толобек Әбілұлы — тарих ғылымдарының докторы, профессор, Қырғыз Республикасы Ұлттық ғылым академиясының корреспондент-мүшесі, Жүсіп Баласағын атындағы Қырғыз мемлекеттік университеті (Қырғыз Республикасы, Бішкек).

Ауанасова Әлима Мүсірқызы — тарих ғылымдарының докторы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры.

Әбіл Еркін Аманжолұлы — тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Мемлекет тарихы институтының директоры. (Қазақстан).

Әлімбаев Нұрсан — тарих ғылымдарының кандидаты, профессор, Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институтының бас ғылыми қызметкері (Қазақстан).

Вернер Кунгһиа (Wegner, Cynthia) — тарих ғылымдарының докторы, профессор, Техас университеті, (АҚШ).

Дайнер Александр (Diener Alexander) — тарих ғылымдарының докторы, профессор. Канзас университеті, (АҚШ).

Джумашев Аскар Мамбетович — тарих ғылымдарының докторы, профессор, Өзбекстан Республикасының Ғылым Академиясы Қарақалпақстан бөлімшесінің Қарақалпақ гуманитарлық ғылымдар зерттеу институтының Тарих бөлімі меңгерушісі.

Жаркен Айгүл Мәлікқызы — тарих ғылымдарының докторы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университетінің профессоры.

Кожирова Светлана Басиевна — саясаттану ғылымдарының докторы, профессор, Фудан Университетінің Қытай және Орталық Азияны зерттеу орталығының мен «Астана» ХҒК бірлескен директоры (Қазақстан).

Көкебаева Гүлжауһар Какенқызы — тарих ғылымдарының докторы, профессор, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті. (Қазақстан).

Қабылдинов Зиябек Ермұқанұлы — тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР Президентінің жанындағы ҰҒА академигі, ҚР ҒЖБМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институтының Бас директоры (Қазақстан).

Қарасаев Ғани Мұқашұлы — тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитетінің Мемлекет тарихы институтының бас ғылыми қызметкері, Астана қ.

Моррисон Александр (Morrison Alexander) — PhD, профессор Оксфордского университета (Великобритания).

Муминов Әшірбек Құрбанұлы — тарих ғылымдарының докторы, профессор, Ислам тарихы, өнер және мәдениет ғылыми-зерттеу орталығының аға ғылыми қызметкері IRCICA – İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi. (Түркия, Стамбул қ.).

Оутрам Алан — археология ғылымдарының докторы, Эксетер университетінің археология және тарих кафедрасының профессоры (Ұлыбритания, Эксетер).

Симтиков Жомарт Құдайбергенұлы — тарих ғылымдарының кандидаты, саясаттану ғылымдарының докторы, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің саясаттану және әлеуметтік-философиялық пәндер кафедрасының меңгерушісі.

Смағұлов Оразақ Смағұлұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР Президентінің жанындағы ҰҒА академигі, Балон ғылым академиясының корр.-мүшесі, Ш.Ш. Уәлиханов атындағы сыйлықтың лауреаты, ғылым мен техниканың еңбек сіңірген қайраткері, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры. (Астана, Қазақстан).

Турдалиева Чолпон Жапарбекқызы — тарих ғылымдарының докторы, Орталық Азиядағы Американ университетінің профессоры.

Шайдуллаев Шапулат — тарих ғылымдарының докторы, профессор, Термез мемлекеттік университетінің Өзбекстан тарихы кафедрасының меңгерушісі.

Шинджи Като — PhD, Народағы мәдени құндылықтардың ұлттық ғылыми-зерттеу институты (Жапония, Нара).

ЖАУАПТЫ РЕДАКТОР

Ташбаева Кадича Искандарқызы — тарих ғылымдарының кандидаты, Қырғыз Республикасы Ұлттық ғылым академиясы Б. Жамгерчинов атындағы Тарих, археология және этнология институтының археология бөлімінің меңгерушісі.

ҒЫЛЫМИ РЕДАКТОРЛАР

Өтегенов Марат Зеннатұлы — тарих ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, «Ш. Уәлиханов атындағы Көкшетау университеті» КеАҚ тарих, география және әлеуметтік-гуманитарлық пәндер кафедрасының меңгерушісі.

Мұқанова Гүлнар Қайроллақызы — тарих ғылымдарының кандидаты, профессор, Астана қаласындағы Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты филиалының жетекші ғылыми қызметкері.

ТЕХНИКАЛЫҚ ХАТШЫ

Копеева Сания Жұматайқызы — магистр, Қазақстан мен Орталық Азия тарихы институтының қызметкері (Қазақстан)

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

Жуматай Самат — Генеральный директор Института истории Казахстана и Центральной Азии (Казахстан)

Азмуханова Айман Махсотовна — кандидат исторических наук, ассоциированный профессор (Казахстан)

Заместитель главного редактора:

Черепанов Константин Владимирович — кандидат исторических наук, ведущий научный сотрудник, заведующий отделом истории Казахстана XX века Института истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова. КН МНВО РК (Казахстан)

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Абазов Рафис Фанисович — PhD, адъюнкт-профессор Колумбийского университета, проректор по международному сотрудничеству Казахского национального аграрного исследовательского университета, директор Института зеленого и устойчивого развития, координатор программы MBA.

Абдырахманов Толобек Абилович — доктор исторических наук, профессор, член-корреспондент НАН КР, Кыргызский государственный университет им. Жусупа Баласагына (Кыргызская Республика, г. Бишкек).

Абиль Еркин Аманжолович — доктор исторических наук, профессор, Институт истории государства КН МНВО РК (Казахстан).

Алимбай Нурсан — кандидат исторических наук, профессор, главный научный сотрудник Института истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова КН МНВО РК (Казахстан).

Ауанасова Алима Мусировна — доктор исторических наук, профессор, Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева.

Вернер Синтия (Werner Cynthia) — доктор исторических наук, профессор. Техасский университет (США).

Дайнер Александр (Diener Alexander) — доктор исторических наук, профессор. Канзасский университет (США).

Джумашев Аскар Мамбетович — доктор исторических наук, профессор, заведующий отделом истории Каракалпакского научно-исследовательского института гуманитарных наук (Каракалпакское отделение Академии наук Республики Узбекистан).

Жаркен Айгуль Маликовна — доктор исторических наук, профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилёва.

Исмагулов Оразак Исмагулович — доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК при Президенте РК, член-корр. Болонской академии наук, лауреат премии им. Ч.Ч. Валиханова, заслуженный деятель науки и техники, профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева (Казахстан).

Кабульдинов Зиябек Ермуханович — доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК при Президенте РК, Генеральный директор Института истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова КН МНВО РК (Казахстан).

Карасаев Гани Мукашевич — доктор исторических наук, профессор, главный научный сотрудник Института истории государства Комитета науки Министерство Науки и высшего образования Республики Казахстан, г. Астана.

Като Синдзи (Shinji Kato) — PhD, Национальный научно-исследовательский институт культурных ценностей в Наре (Япония, г. Нара).

Кожирова Светлана Басиевна — доктор политических наук, профессор, содиректор Центра исследования Китая и Центральной Азии Фуданьского Университета и МНК «Астана», руководитель Центра китайских и азиатских исследований (Казахстан).

Кокебаева Гульжаухар Какеновна — доктор исторических наук, профессор Казахского национального университета имени аль-Фараби. (Казахстан).

Моррисон Александр (Morrison Alexander) — PhD, профессор Оксфордского университета (Великобритания).

Муминов Аширбек Курбанович — доктор исторических наук, профессор, старший научный сотрудник Исследовательского центра исламской истории, искусства и культуры IRCICA – İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi. (Турция, г. Стамбул).

Оутрам Алан — доктор археологических наук, профессор департамента археологии и истории университета Эксетере (Великобритания, г. Эксетер).

Симтиков Жомарт Кудайбергенович — кандидат исторических наук, доктор политических наук, заведующий кафедрой политологии и социально-философских дисциплин Казахского национального педагогического университета имени Абая.

Турдалиева Чолпон Джапарбековна — доктор исторических наук, профессор Американского университета в Центральной Азии.

Шайдуллаев Шапулат — доктор исторических наук, профессор, заведующий кафедрой истории Узбекистана Термезского государственного университета.

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

Ташбаева Кадича Искандаровна — кандидат исторических наук, Заведующая отделом археологии Института истории, археологии и этнологии им. Б. Джамгерчинова Национальной академии наук Кыргызской Республики.

НАУЧНЫЕ РЕДАКТОРЫ

Утегенов Марат Зенатович — кандидат исторических наук, ассоциированный профессор, заведующий кафедрой истории, географии и социально-гуманитарных наук НАО «Кокшетауский университет имени Ш. Уалиханова».

Муканова Гюльнар Кайроллиновна — кандидат исторических наук, профессор, ведущий научный сотрудник филиала в г. Астана Института истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова.

ТЕХНИЧЕСКИЙ СЕКРЕТАРЬ

Копеева Сания Жуматаевна — магистр, сотрудник Института истории Казахстана и Центральной Азии (Казахстан).

Published in the Republic of Kazakhstan
Scientific Journal
“Central Asian courier”
Has been issued as a journal since 2025
ISSN 3105-241X.
Vol. 2. Is. 1, pp. 78-89, 2026
Journal homepage: <https://sjcacourier.com/>

FTAXP / MPHTI / IRSTI 03.01.29
https://doi.org/10.64970/3105-241X_2026_2_1_78-89

TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF CULTURAL AND HISTORICAL TOURISM IN KAZAKHSTAN AND KYRGYZSTAN (2000–2023)

Gulnara Kapassova¹, Zhanar Sadvakassova², Aizhat Uryustyumova³

¹D. Serikbayev East Kazakhstan technical university
(Ust-Kamenogorsk, Kazakhstan)
Master of Archaeology and Ethnology
<https://orcid.org/0009-0008-1101-3997>. E-mail: GKapassova@edu.ektu.kz

²D. Serikbayev East Kazakhstan technical university
(Ust-Kamenogorsk, Kazakhstan)
Master of philosophy degree
<https://orcid.org/0009-0004-3621-8594>. E-mail: Zhsadvakasova@edu.ektu.kz

³D. Serikbayev East Kazakhstan technical university
(Ust-Kamenogorsk, Kazakhstan)
Senior Lecturer, Department of History of Kazakhstan and Socio-Political Disciplines
<https://orcid.org/0000-0002-7189-1053>. E-mail: auryustyumova@edu.ektu.kz

© Institute of History of Kazakhstan and Central Asia, 2026

© Kapassova G., Sadvakassova Zh., Uryustyumova A., 2026

Abstract. The article examines the trends in the development of cultural and historical tourism in Kazakhstan and Kyrgyzstan for the period 2000–2023 from a comparative-analytical perspective. The study analyzes the formation of tourism policies in both countries, the inclusion of historical and cultural heritage sites in the tourism sector, infrastructure changes, and processes of integration into the international tourism market. The authors highlights the impact of cultural and historical tourism on preserving national identity and promoting regional development. The research findings can serve as a scientific and practical basis for improving cultural tourism development strategies.

Keywords: cultural and historical tourism, Kazakhstan, Kyrgyzstan, cultural heritage, tourism policy, development trends, comparative analysis

Acknowledgements. The authors express their gratitude to the editors of journal «Central Asian courier» for their assistance in preparing the article for publication, as well as to the anonymous reviewers for their attention to and interest in the study.

For citation: Kapassova G., Sadvakassova Zh., Uryustyumova A. Trends in the development of cultural and historical tourism in Kazakhstan and Kyrgyzstan (2000–2023) // Scientific Journal “Central Asian courier”. 2026. Vol. 2. No. 1. Pp. 78-89. (In Kaz.). DOI: 10.64970/3105-241X_2026_2_1_78-89

ҚАЗАҚСТАН МЕН ҚЫРҒЫЗСТАНДАҒЫ МӘДЕНИ-ТАРИХИ ТУРИЗМНІҢ ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ (2000–2023 ЖЖ.)

Гульнара Капасова¹, Жанар Садвакасова², Айзат Урюстюмова³

¹Д. Серікбаев атындағы Шығыс Қазақстан техникалық университеті
(Өскемен, Қазақстан)
Археология және этнология магистрі
<https://orcid.org/0009-0008-1101-3997>. E-mail: GKapassova@edu.ektu.kz

²Д. Серікбаев атындағы Шығыс Қазақстан техникалық университеті
(Өскемен, Қазақстан)
Философия магистрі
<https://orcid.org/0009-0004-3621-8594>. E-mail: Zhsadvakasova@edu.ektu.kz

³Д. Серікбаев атындағы Шығыс Қазақстан техникалық университеті
(Өскемен, Қазақстан)
Қазақстан тарихы және әлеуметтік-саяси пәндер кафедрасының аға оқытушысы
<https://orcid.org/0000-0002-7189-1053>. E-mail: auryustyumova@edu.ektu.kz

Аңдатпа. Мақалада Қазақстан мен Қырғызстандағы мәдени-тарихи туризмнің 2000–2023 жылдар аралығындағы даму тенденциялары салыстырмалы-талдамалық тұрғыда қарастырылады. Зерттеуде екі елдегі туристік саясаттың қалыптасуы, тарихи-мәдени мұра нысандарының туристік айналымға енгізілуі, инфрақұрылымдық өзгерістер мен халықаралық туристік нарыққа интеграциялану үдерістері талданады. Авторлар мәдени-тарихи туризмнің ұлттық бірегейлікті сақтау мен аймақтық дамуға ықпалын айқындайды. Зерттеу нәтижелері мәдени туризмді дамыту стратегиясын жетілдіруге ғылыми-тәжірибелік негіз бола алады.

Түйін сөздер: мәдени-тарихи туризм, Қазақстан, Қырғызстан, мәдени мұра, туризм саясаты, даму тенденциялары, салыстырмалы талдау

Алғыс. Авторлар мақала жариялануға дайындалған кезде көрсеткен көмегі үшін «Central Asian courier» журналының редакторына, сондай-ақ зерттеуге деген назарлары мен қызығушылықтары үшін анонимді рецензенттерге алғысын білдіреді.

Дәйексөз үшін: Капасова Г., Садвакасова Ж., Урюстюмова А. Қазақстан мен Қырғызстандағы мәдени-тарихи туризмнің даму тенденциялары (2000–2023 жж.) // Scientific Journal “Central Asian courier”. 2026. Т. 2. № 1. 78-89 бб. (Қазақш.). DOI: 10.64970/3105-241X_2026_2_1_78-89

ТРЕНДЫ РАЗВИТИЯ КУЛЬТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОГО ТУРИЗМА В КАЗАХСТАНЕ И КЫРГЫЗСТАНЕ (2000–2023 ГГ.)

Гульнара Капасова¹, Жанар Садвакасова², Айзат Урюстюмова³

¹Восточно-Казахстанский технический университет им. Д. Серикбаева
(Усть-Каменогорск, Казахстан)
Магистр археологии и этнологии
<https://orcid.org/0009-0008-1101-3997>. E-mail: GKapassova@edu.ektu.kz

²Восточно-Казахстанский технический университет им. Д. Серикбаева
(Усть-Каменогорск, Казахстан)
Магистр философии
<https://orcid.org/0009-0004-3621-8594>. E-mail: Zhsadvakasova@edu.ektu.kz

³Восточно-Казахстанский технический университет им. Д. Серикбаева
(Усть-Каменогорск, Казахстан)

Старший преподаватель кафедры истории Казахстана и социально-политических дисциплин
<https://orcid.org/0000-0002-7189-1053>. E-mail: auryustyumova@edu.ektu.kz

Аннотация. В статье рассматриваются тенденции развития культурно-исторического туризма в Казахстане и Кыргызстане за период 2000–2023 годов с позиции сравнительно-аналитического подхода. В исследовании анализируются формирование туристической политики в обеих странах, включение объектов историко-культурного наследия в туристический оборот, инфраструктурные изменения и процессы интеграции в международный туристический рынок. Авторы выявляют влияние культурно-исторического туризма на сохранение национальной идентичности и региональное развитие. Результаты исследования могут служить научно-практической основой для совершенствования стратегии развития культурного туризма.

Ключевые слова: культурно-исторический туризм, Казахстан, Кыргызстан, культурное наследие, туристическая политика, тенденции развития, сравнительный анализ.

Благодарность. Авторы выражают признательность редактору журнала «Central Asian courier» за помощь в подготовке статьи к публикации, а также анонимным рецензентам за внимание и интерес к исследованию.

Для цитирования: Капасова Г., Садвакасова Ж., Урюстюмова А. Тренды развития культурно-исторического туризма в Казахстане и Кыргызстане (2000–2023 гг.) // Scientific Journal “Central Asian courier”. 2026. Т. 2. № 1. С. 78-89. (На Каз.). DOI: 10.64970/3105-241X_2026_2_1_78-89

Кіріспе. Жаһандану жағдайында мәдени-тарихи туризм тек рекреациялық қызметтің құралы болып қана қоймай, ұлттық мәдени мұраны сақтау, тарихи-мәдени бірегейлікті нығайту және оны халықаралық деңгейде танытудың маңызды механизміне айналып отыр. Яғни, бүгінгі таңда туризм тек демалыс пен саяхат қана емес, сонымен қатар күшті әлеуметтік және мәдени феномен болып табылады (cspo.ru, 2025). Қазақстан мен Қырғызстан тарихи-мәдени мұраға бай мемлекеттер ретінде мәдени туризмді дамытуды стратегиялық басым бағыттардың бірі ретінде қарастырады. Бұл елдерде тарихи қалалар, археологиялық кешендер, киелі жерлер және дәстүрлі мәдени құндылықтар туристік ресурстар ретінде кеңінен пайдаланылуда.

2000-жылдардан бастап екі елде де туризм саласын мемлекеттік деңгейде жүйелі дамытуға бағытталған бағдарламалар қабылданды. Қазақстанда «Мәдени мұра» және «Рухани жаңғыру» сияқты бағдарламалар тарихи-мәдени нысандарды жаңғыртуға және туристік айналымға енгізуге серпін берсе, Қырғызстанда 2025–2030 жылдарға арналған тұрақты туризмді дамыту бағдарламасы халықаралық стандарттар мен әлеуметтік-экономикалық тиімділікті ескере отырып, туризм инфрақұрылымын жетілдіру мен мәдени мұраны насихаттауға бағытталған. Осы бағдарламалар екі елде де мәдени-тарихи туризмнің дамуына жүйелі негіз қалыптастырады.

Сонымен қатар, Қазақстан мен Қырғызстандағы мәдени-тарихи туризм әлеуметтік-экономикалық дамуға да оң әсерін тигізеді. Туризм аймақтық инфрақұрылымды дамытуға, жаңа жұмыс орындарын ашуға, шағын және орта бизнес субъектілерінің қызметін арттыруға ықпал етеді. Сонымен қатар, мәдени-тарихи туризм жергілікті қауымдастықтардың тарихи-мәдени санасын арттыруға, ұлттық бірегейлікті насихаттауға мүмкіндік береді.

Салыстырмалы талдау тұрғысынан қарағанда, екі елдің туризм стратегиялары мен даму динамикасы бір-бірінен ерекшеленеді. Қазақстанда инфрақұрылымдық даму мен ішкі туризмді ынталандыруға басымдық берілсе, Қырғызстанда ұлттық мұраға және халықаралық танымалдыққа көңіл бөлінеді. Осы ерекшеліктерді ескере отырып, мәдени-тарихи туризмнің даму тенденцияларын салыстырмалы зерттеу ғылыми-тәжірибелік маңызы жоғары болып, екі

елдің туризм саясатын жетілдіруге, тұрақты даму стратегияларын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Мақаланың мақсаты – Қазақстан мен Қырғызстандағы мәдени-тарихи туризмнің 2000–2023 жылдар аралығындағы даму тенденцияларын салыстырмалы түрде талдау және оның әлеуметтік-экономикалық, мәдени және стратегиялық маңызын айқындау болып табылады.

Материалдар және әдістер. Зерттеу материалдары ретінде ресми құжаттар мен статистикалық есептер, отандық және шетелдік зерттеушілердің ғылыми еңбектері, тәуелсіздік кезеңіндегі ұлттық және аймақтық бағдарламалар мен ресми ақпараттар, сондай-ақ бұқаралық ақпарат құралдарындағы мақалалар негізге алынды.

Мәдени туризм мәселелері Батыс және отандық зерттеушілер еңбектерінде кеңінен қарастырылады. Ғалымдар мәдени туризмді ұлттық бірегейлікті сақтау, мәдени мұраны экономикалық айналымға енгізу және тұрақты даму факторы ретінде бағалайды. Қазақстан мен Қырғызстанға қатысты еңбектерде көбіне туристік әлеует, инфрақұрылым мәселелері және мемлекеттік саясат аспектілері басым. Алайда екі елді кешенді салыстырмалы тұрғыда қарастыратын зерттеулер әлі де жеткіліксіз.

Зерттеуде салыстырмалы-тарихи әдіс, контент-талдау, жүйелік талдау, статистикалық деректерді интерпретациялау және құрылымдық-функционалдық тәсілдер қолданылды.

Талқылау. Зерттеу нәтижелері мәдени-тарихи туризмнің Қазақстан мен Қырғызстанда ұлттық мәдениетті сақтаудың және аймақтық дамуды ынталандырудың тиімді тетігіне айналғанын көрсетеді. Соңғы жылдары екі елде де мәдени-тарихи туризм қарқынды даму жолына түскенін байқауға болады. Дегенмен, туризм саласын одан әрі дамыту үшін маркетингтік стратегияларды күшейту, цифрлық технологияларды енгізу және кадр даярлау жүйесін жетілдіру қажеттілігі әлі де өзекті болып отыр.

Қазіргі тәуелсіз кезеңдегі екі елдің туризмін кеңестік кезеңдегі дамумен салыстырсақ, бірқатар ерекшеліктер айқын көрінеді. Қазіргі туризм көбінесе ішкі туристерге бағытталған және олардың тәжірибесін байытуға, демалысын тиімді ұйымдастыруға басымдық береді. Кеңестік кезеңде Қазақстан мен Қырғызстанның туризм саласы біртұтас социалистік жүйенің құрамында дамыды. Сол уақытта туризмнің инфрақұрылымдық дамуы негізінен сырттан келген демалушыларға бағытталған, ал жергілікті халықтың шаруашылық немесе дәстүрлі қызметі екінші кезекке ығыстырылды. Бұл жағдай қазіргі таңда да туризм мен жергілікті қауымдастық мүдделерін үйлестіру мәселесін өзекті етеді.

Сонымен қатар, туризмнің кеңестік кезеңдегі басты мақсаты еңбекшілердің денсаулығын қалпына келтіру және ұжымдық демалыс мәдениетін қалыптастыру болды. Ал тәуелсіздік жылдарында бұл бағыт ұлттық мәдени құндылықтарды насихаттау, тарихи-мәдени мұраларды сақтау және аймақтық экономикалық дамуға үлес қосу тұрғысынан кеңейтілді. Осылайша, қазіргі туризм саясаты тек рекреациялық функцияны орындап қана қоймай, әлеуметтік, мәдени және экономикалық салаларда кешенді әсер етеді. Осы ретте туризмді ұйымдастырушы туристік операторлар мен агенттіктердің де маңызы бар. Қазақстан мен Қырғызстандағы мәдени-тарихи туризмнің даму тенденцияларын зерттеу барысында туроператорлардың Орталық Азия елдеріндегі (Қазақстан, Қырғызстан, Өзбекстан және Түркменстан) саяхат жағдайларын қалай қабылдайтыны маңызды дерек болып табылады. Зерттеу деректері туристік агенттіктер мен туроператорлардан жинақталып, туристік кедергілер, шешім қабылдауға әсер ететін факторлар, саяхат жасау себептері, туризмді жетілдіру бойынша ұсыныстар және жалпы саяхат жағдайларын бағалау сияқты аспектілер қарастырылды. Бұл мәліметтер Қазақстан мен Қырғызстандағы мәдени-тарихи туризмді дамыту стратегиясын жасау және басқару шараларын қалыптастыру үшін практикалық негіз болып табылады (Kantarci, 2007: 55).

Зерттеу көрсеткендей, Қазақстан мен Қырғызстандағы мәдени-тарихи туризмнің даму қарқынындағы айырмашылықтар әр елдің саяси-экономикалық жағдайымен және

инфрақұрылымдық саясатымен тығыз байланысты. Салыстырудың мақсаты тек екі елдің ерекшеліктерін көрсету емес, олардың даму үлгілерін талдау арқылы Орталық Азиядағы мәдени-тарихи туризмнің жалпы заңдылықтарын айқындау болып табылады. Бұл салыстырмалы талдау аймақтық туризм саясатын жетілдіру және тұрақты туризм қағидаттарын енгізу тұрғысынан практикалық маңызға ие.

Қырғызстанда мәдени-тарихи туризм 1990-жылдардан бастап экономиканың басым бағыты ретінде танылып, халықаралық әріптестікке ертерек шығып үлгерді. Ыстықкөл аймағы БҰҰ және ЮНЕСКО бағдарламалары аясында халықаралық туристік бағытқа айналды. Қазақстанда болса, Алакөл мен оның айналасындағы мәдени-тарихи туризмнің кең көлемде дамуы соңғы онжылдықта ғана жүзеге асты. Бұл мемлекеттің аймақтық туризмді дамытуға бағытталған ұлттық бағдарламалары мен көлік инфрақұрылымын жақсартуға тікелей байланысты болды. 2017–2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламаның нәтижесінде Алакөл ішкі туризмнің негізгі орталықтарының біріне айналды.

Екі елде де мәдени-тарихи туризмнің әлеуметтік және мәдени ықпалы зор. Дегенмен, туризмнің қарқынды дамуы жергілікті тұрғындардың әлеуметтік жағдайына екіұдай әсер етеді. Бір жағынан, жаңа жұмыс орындарының ашылуы мен шағын кәсіпкерліктің дамуы байқалса, екінші жағынан экологиялық жүктеменің артуы, маусымдық табысқа тәуелділік және инфрақұрылымдық мәселелер сияқты қиындықтар туындайды. Осы проблемаларды шешу үшін әлеуметтік тұрақтылық пен экологиялық теңгерімді қамтамасыз ететін ұзақ мерзімді аймақтық саясат қажет. Осылайша, Қазақстан мен Қырғызстандағы мәдени-тарихи туризмнің даму тәжірибесі аймақтық туризмді жоспарлау мен стратегиялық басқаруда маңызды үлгі болып табылады, ұлттық мәдени мұраны сақтау мен аймақтық дамуды үйлестіру мақсатында қолдануға болады.

Нәтижелер. *Қазақстандағы мәдени-тарихи туризмнің дамуы*

Зерттеу нәтижелері Қазақстандағы мәдени-тарихи туризмнің 2000-жылдардан бастап жүйелі түрде дамып келе жатқанын көрсетеді. Тәуелсіздік жылдарынан бастап тарихи-мәдени мұраны туристік айналымға енгізу мемлекеттік саясаттың маңызды бағыттарының біріне айналды. «Мәдени мұра» және «Рухани жаңғыру» бағдарламалары тарихи ескерткіштерді қалпына келтіру және туристік өнімге айналдыруға серпін берді. Түркістан қаласының республикалық маңызы бар рухани-мәдени орталық ретінде қайта жаңғыртылуы, Қожа Ахмет Ясауи кесенесі мен оның айналасындағы тарихи кешендердің инфрақұрылымдық дамуы мәдени-тарихи туризмнің негізгі тірек нүктелерін қалыптастырды. Сонымен қатар, Ұлы Жібек жолы бойындағы ескерткіштерді жаңғырту, археологиялық нысандарды туристік маршруттарға енгізу және музей кеңістіктерін заманауи форматта ұйымдастыру бағытында кешенді жұмыстар жүргізілді. Осы ретте Қазақстандағы мәдени-тарихи туризмнің дамыту бойынша қабылданып, жүзеге асырылып жатқан мемлекеттік шаралар мен бағдарламалардың ықпалы зор (1 кесте). Бұл мемлекеттік саясаттың басым бағыттарының бірі екенін көрсетеді. Ең маңызды бағдарламалардың қатарында «Мәдени мұра», «Рухани жаңғыру», «Туризмді дамыту 2020–2025» және «Ұлы Жібек жолы» жобалары бар.

1-кесте – Қазақстандағы мәдени-тарихи туризмнің дамыту бойынша мемлекеттік шаралар мен бағдарламалар

Жоба/бағдарлама атауы	Мақсаты	Нәтижесі	Перспективасы/үлесі
«Мәдени мұра» бағдарламасы	тарихи ескерткіштер мен археологиялық нысандарды қалпына келтіру, сақтау және туристік айналымға енгізу	музейлер мен мәдени кешендер жаңғыртылып, туристік маршруттарға қосылды	Қазақстанның мәдени-тарихи мұрасын халыққа және халықаралық туристерге танытуға мүмкіндік берді
«Рухани жаңғыру» бағдарламасы	ұлттық мәдениет пен дәстүрлерді сақтау мен насихаттау	мәдени-тарихи орталықтар, дәстүрлі қалалар мен археологиялық ескерткіштер	Түркістан, Тараз, Отырар, Сарайшық сияқты қалалар мәдени-танымдық туризмнің маңызды нүктелеріне айналды

		жаңғыртылып, заманауи инфрақұрылыммен қамтамасыз етілді	
Туризмді дамыту бағдарламалары (2020–2025)	инфрақұрылымды жақсарту, туристік өнімдерді жүйелеу және цифрлық технологияларды енгізу	қонақүйлер, жолдар, сервис нысандарының саны мен сапасын арттыру, онлайн-брондау жүйелерін енгізу және виртуалды экскурсияларды дамыту сияқты шараларды қамтиды	халықаралық туристік нарыққа шығуға, туризмнің экспорттық әлеуетін арттыруға, ұлттық брендтерді қалыптастыруға үлес қосады
«Ұлы Жібек жолы» жобасы	тарихи сауда жолдарын жаңғырту, археологиялық және мәдени нысандарды туристік маршрутқа қосу арқылы мәдени-тарихи туризмді дамыту	бұл жоба халықаралық серіктестікті күшейтті	Қазақстанның туристік имиджін әлемдік деңгейде арттыруға мүмкіндік береді

Осы мемлекеттік шаралар мен бағдарламалардың кешенді іске асуы Қазақстандағы мәдени-тарихи туризмнің жүйелі дамуына және ұлттық мәдени мұраны сақтап, аймақтық әлеуметтік-экономикалық дамуды қолдауға ықпал етті. Әсіресе, зерттеудің хронологиялық кеңістігіне кіретін «Өңірлерді дамытудың 2020 - 2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы» маңыздылыққа ие. Бұл мемлекеттік бағдарлама Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі Стратегиялық даму жоспарын, Елді аумақтық-кеңістікте дамытудың 2030 жылға дейінгі болжамды схемасын және өзге де маңызды құжаттарды басшылыққа алады (adilet.zan.kz, 2019).

Мәдени-тарихи туризмнің дамуы ұлттық бренд қалыптастыру және ішкі туризмді ынталандыру саясаты арқылы да күшейтілді. «Kazakh Tourism» ұлттық компаниясының қызметі туристік өнімдерді жүйелеуге, тарихи бағыттарды халықаралық нарыққа танытуға және мәдени мұраны туристік ресурс ретінде тиімді пайдалануға мүмкіндік берді. Түркістан, Тараз, Отырар, Сарайшық, Бозоқ сияқты тарихи қалалар мен археологиялық кешендер мәдени-танымдық туризмнің негізгі бағыттарына айналды. ЮНЕСКО тізіміне енген нысандардың санының артуы Қазақстанның халықаралық туристік имиджін нығайтты.

Инфрақұрылымдық дамудың нәтижесінде ішкі және шетелдік туристер саны артты. Туристік маршруттарды стандарттау, жол-көлік қатынасын жақсарту, қонақ үй және сервистік нысандардың көбейуі туристік ағынның өсуіне ықпал етті. Сонымен бірге, цифрлық технологияларды енгізу арқылы музейлер мен тарихи нысандардың виртуалды таныстырылымдары, онлайн-брондау жүйелері және ақпараттық платформалар кеңінен қолданылуда. Сондықтан да Қазақстандағы мәдени-тарихи туризмнің даму тенденцияларын қарастыру барысында музейлер мен тарихи-мәдени мұра объектілерінің рөлі ерекше. Тәуелсіздік алған жылдардан бастап музейлердің дамуы туристік тартымдылықты арттыруда, ұлттық мәдени мұраны сақтауда және туристік маршруттарды байытуда негізгі құрал ретінде қызмет етеді. Музейлер тек тарихи архивтер ғана емес, сонымен қатар білім беру, мәдени өзара әрекет және ұлттық сәйкестік қалыптастыру орталықтары ретінде маңызды орын алады. Осы тұрғыдан музейлерді дамыту Қазақстандағы мәдени-тарихи туризмді дамыту стратегиясының маңызды бөлігі болып табылады (Alzhanova және басқалары, 2024: 569).

Осылайша, Қазақстанның ішкі туризм саласы соңғы жылдары қарқын алып, жаңа мүмкіндіктерге жол ашуда. Пандемиядан кейінгі кезеңде қазақстандықтардың ел ішіне саяхаттау қызығушылығы артқаны байқалады. Ресми деректерге сәйкес, 2019 жылы ел ішіндегі туристер саны 6,7 миллион болса, 2023 жылы бұл көрсеткіш 9,6 миллионға жетіп, бес жылда 44 пайыз өсім көрсетті. Пандемияның бәсеңдеуімен туризм қайта жанданып, 2021 жылы ішкі туристер ағыны 2020 жылғы деңгейден асып түсті. Ал 2022 жылы ел ішіндегі демалушылар саны 8,6 миллион адамды құрап, шетелге шыққан туристер санынан (7,7 млн) да жоғары болды (Қойшығара, 2025).

Қазақстандағы мәдени-тарихи туризмнің дамуы үшін маңызды саналатын табиғат пен тарих тұнған өлкенің бірі – Қазақстанның солтүстігіндегі Баянауыл өңірі. Баянауыл жері тарихи жәдігерлерге де бай. Осы өлкеде қазақтың белгілі би-шешендері мен жыраулары өмір сүрген, Жасыбай батыр туралы аңыздар қалған. Түрлі әулие мекендер – Қоңыр әулие үңгірі, Мұрынталдағы көне саптыаяқ тақтай (Қазыбек би денесі қойылған ағаш төс) – саяхатшыларды қызықтыратын рухани нысандар. Мұның бәрі өңірді мәдени-танымдық туризм бағытынан да құнды етеді (Қойшығара, 2025).

Одан бөлек, Қазақстан бойынша Түркістан облысындағы мәдени-тарихи туризмнің соңғы жылдары аса қарқынмен дамып жатқанын байқауға болады. «Нұрлы жол» мемлекеттік бағдарламасы аясында Түркістан мен Шымкент қалаларын қосатын жылдам автожол, қала ішінде жаңа әуенді субұрқақтар, саябақтар, қонақүйлер салынып, коммуникация желілері жаңғыртылды. Мұның барлығы Түркістанға туристер легін күрт өсірді. 2023 жылдың қорытындысында Түркістан облысына келген туристер саны 563 мың адамға жуықтап, 2019 жылмен салыстырғанда бірнеше есе артты. Оның ішінде, Түркістан қаласының өзіне бір күндік сапармен келушілерді қосқанда, миллионнан астам турист табан тірегені айтылды. 2024 жылдың алғашқы он айында өңірге 400 мыңнан астам турист келген. Туристік өнім құрылымына көз жүгіртсек, келушілердің 210 мыңы қонақүйлерде түнеп, 124 мыңы табиғи аймақтарды араласа, 135 мыңы шипажай-сауықтыру орындарына барған. Қожа Ахмет Ясауи кесенесі, Отырар қалашығы, Арыстанбаб кесенесі сынды тарихи орындарға 2024 жылы 810 мыңнан астам адам зиярат етті, яғни рухани-танымдық туризм өңір туризмінің жетекші бағыты екенін көрсетеді (Қойшығара, 2025). Зерттеу жұмысы аясында бұл өңірдегі туризмнің негізгі бағыттары айқындалды (1 сурет).

1-сурет – Түркістан өңірдегі туризмнің үш негізгі бағыты

Зерттеулер көрсеткендей, мәдени-тарихи туризмнің дамуы жергілікті тұрғындардың қарым-қатынасына да тікелей байланысты. Түркістан өңірінде жүргізілген зерттеу нәтижелері бойынша, тұрғындардың туризмнің әлеуметтік және экологиялық әсерлері туралы пайымдары нақты емес, ал туризмді қолдауы негізінен экономикалық пайдаға байланысты екені анықталды (Çalışkan және Özer, 2021: 573). Яғни, егер жергілікті халық туризм саласында экономикалық тұрғыдан белсенді болса, олар туристік дамуды көбірек қолдайды. Бұл тұжырым Қазақстан мен Қырғызстандағы мәдени-тарихи туризмді дамыту стратегиясын жоспарлау кезінде жергілікті қауымдастықтарды қатыстырудың маңызды екенін көрсетеді. Қосымша, бұл зерттеу посткоммунистік елдердегі жаңа дамып келе жатқан туристік бағыттардағы әлеуметтік әсерлерді бағалауда ерекше маңызға ие, өйткені мұндай аймақтар негізгі туризм зерттеулері жүргізілген дамыған елдерден өзгеше саяси және әлеуметтік контекстке ие. Осылайша, жергілікті тұрғындардың экономикалық мүдделері мен қатысуы туризмнің тұрақты даму қағидаттарына сай дамуын қамтамасыз етудің негізгі факторы болып табылады.

Дегенмен, кейбір аймақтарда сервистің сапасы мен кадрлық қамтамасыз ету мәселелері әлі де өзекті болып отыр. Осы үрдістердің нәтижесінде Қазақстандағы мәдени-тарихи туризм тек рекреациялық қызметпен шектелмей, ұлттық мәдениетті насихаттау, тарихи жадыны сақтау және аймақтық әлеуметтік-экономикалық дамуды қолдаудың маңызды құралына айналды. Зерттеу Қазақстандағы мәдени-тарихи туризмнің дамуы мемлекеттік қолдау, инфрақұрылымдық жаңғырту және мәдени мұраны туристік ресурс ретінде тиімді пайдаланудың нәтижесінде қалыптасқанын айқындады.

Қырғызстандағы мәдени-тарихи туризмнің дамуы

Қырғызстанда мәдени-тарихи туризм Ыстықкөл өңірі, Суяб, Баласағұн қалашықтары және Тянь-Шань аймағындағы тарихи нысандар арқылы дамып келеді. Елде этнотуризм мен көшпелі мәдениетті насихаттауға басымдық беріледі. Бұл бағыт Қырғызстанның туристік бренді ретінде қалыптасуда.

Қырғызстандағы туризм саласы тәуелсіздік жылдарынан бастап экономиканың стратегиялық бағыттарының бірі ретінде қалыптасты. Әсіресе Ыстықкөл өңірі тарихи тұрғыдан ертерек дамып, халықаралық туристік мәртебеге ие болды. Табиғи-рекреациялық әлеуетімен қатар, аймақтың тарихи-мәдени мұрасы да туризмнің тұрақты дамуына негіз болып отыр. Қырғыз Республикасының Экономика және коммерция министрлігі талдауына сәйкес, 2025 жылдың курорттық маусымы қорытындысы бойынша Ыстықкөл жағалауындағы туристік қызмет көрсету көлемі 2019 жылмен салыстырғанда үш есе артқан. 2019 жылы облыста 360 қоғамдық тамақтану орны қызмет көрсетсе, 2025 жылы олардың саны 963-ке жеткені туризм инфрақұрылымының қарқынды кеңейгенін дәлелдейді (minesonom.gov.kg, 2025).

Бұл көрсеткіштер Қырғызстан мемлекетінің аймақтық туризмді, соның ішінде Ыстықкөлге қатысты туризмді дамытуға жүйелі түрде мүдделілік танытып отырғанын айқын көрсетеді (Kabar, 2025). Осы орайда, Қырғыз Республикасының Экономика және коммерция министрлігі әзірлеген және 2025–2030 жылдарға арналған тұрақты туризмді дамыту бағдарламасы басымдыққа ие. Бұл бағдарлама туристік секторды бәсекеге қабілетті, тұрақты және танымал етуге бағытталған және тоғыз басым даму бағытын қамтиды (2 кесте).

2-кесте – Қырғыз Республикасында 2025–2030 жылдарға арналған тұрақты туризмді дамыту бағдарламасының басым бағыттары

№	Басым бағыт	Мазмұндық сипаттамасы	Күтілетін нәтиже
1	Туризм саласындағы мемлекеттік саясатты жетілдіру	Туризмді реттеуші нормативтік-құқықтық базаны жаңарту, басқару тетіктерін оңтайландыру	Саладағы басқарудың тиімділігі мен үйлесімділігінің артуы
2	Туристік нарықты институционалдық дамыту	Туризм субъектілерінің қызметін жүйелеу, жеке секторды қолдау	Бәсекеге қабілетті туристік ортаның қалыптасуы
3	Туризм индустриясын цифрлық трансформациялау	Онлайн-платформалар, брондау жүйелері, цифрлық сервистерді енгізу	Туристік қызмет сапасының артуы және қолжетімділіктің кеңеюі
4	Туристік қауіпсіздікті қамтамасыз ету	Туристердің қауіпсіздігіне арналған стандарттар мен инфрақұрылымды дамыту	Туристік имидждің нығаюы және сенімділіктің артуы
5	Тарихи-мәдени мұраны сақтау және пайдалану	Мәдени ескерткіштерді қорғау және туристік айналымға енгізу	Мәдени туризмнің дамуы және ұлттық бірегейліктің сақталуы
6	Табиғи ресурстар мен экологиялық тепе-тендікті қорғау	Экологиялық туризмді дамыту және табиғи аумақтарды сақтау	Тұрақты экожүйе мен экотуризмнің дамуы
7	Туристік инфрақұрылымды жетілдіру	Көлік, орналастыру, сервис желілерін жаңғырту	Туристік ағынның өсуі
8	Кадрлық әлеуетті дамыту	Туризм мамандарын даярлау және біліктілікті арттыру	Қызмет көрсету сапасының жақсаруы
9	Аймақтық туризмді кешенді дамыту	Аймақтық туристік кластерлерді қалыптастыру	Аймақтардың әлеуметтік-экономикалық дамуы

Бағдарламаның негізгі мақсаттарының қатарында Қырғызстанды Дүниежүзілік экономикалық форумның Travel and Tourism Competitiveness индексінің жоғарғы 50 елінің қатарына енгізу, туризмнің ІДП-дағы үлесін 7 %-ға дейін арттыру, ішкі және шетелдік туристер санын жыл сайын 10 %-ға арттыру және тау туризмі қауіпсіздігі рейтингінде 70 баллға жету көзделген. Аталған бағдарлама сондай-ақ мониторинг пен бағалау жүйесін қамтиды, ол оның жүзеге асырылуына және қойылған мақсаттарға қол жеткізу деңгейіне тұрақты талдау жүргізуге мүмкіндік береді (mineconom.gov.kg).

Мемлекеттік бағдарлама бәсекеге қабілетті, тұрақты және халықаралық деңгейде танымал туризм саласын қалыптастыруды көздей отырып, тоғыз басым бағытты қамтиды. Олардың қатарында туризм саласындағы мемлекеттік саясатты оңтайландыру, туристік қызметтер нарығын цифрлық трансформациялау, қауіпсіздікті қамтамасыз ету, тұтынушылар нарығын қалыптастыру, тарихи-мәдени мұраны, табиғи ортаны және экологиялық тепе-теңдікті сақтау мен дамыту сияқты кешенді міндеттер бар.

Бағдарлама төрт негізгі мақсатқа негізделген және олардың орындалуын қамтамасыз ету үшін тұрақты мониторинг пен бағалау жүйесі енгізілген. Бұл жүйе туризм саласындағы реформалардың тиімділігін талдауға және стратегиялық түзетулер енгізуге мүмкіндік береді. Осылайша, бағдарлама тек туризм индустриясын дамытуға ғана емес, сонымен қатар аймақтардың әлеуметтік-экономикалық өсуіне, табиғи ландшафт пен мәдени мұраның сақталуына да бағытталған.

Қырғызстандағы мәдени-тарихи туризмнің дамуы да осы мемлекеттік саясатпен тығыз байланысты. Ел аумағындағы тарихи ескерткіштер, археологиялық кешендер, дәстүрлі қоныстар, этнографиялық мұралар мен халықтық мәдени тәжірибелер туристік айналымға белсенді түрде енгізілуде. Мәдени-тарихи туризм арқылы ұлттық бірегейлік нығайып, тарихи жадыны сақтау мен мәдени құндылықтарды халықаралық деңгейде таныту мүмкіндігі артып отыр. Мысалы, Қырғызстандағы мәдени-тарихи туризмнің дамуы кезінде туроператорлар этникалық қырғыз мәдени мұрасын насихаттауға ерекше көңіл бөлетінін байқауға болады. Бұл зерттеулер көрсеткендей, этникалық теңдік мәселелеріне қарамастан, туроператорлардың көпшілігі мемлекеттік емес, бірақ дәстүрлі қырғыз мұрасын туристік өнім ретінде алға жылжытуға қолдау көрсетеді (Palmer, 2007: 645). Мұндай тәсіл туристік бағыттардың ұлттық сәйкестік пен мәдени бірегейлікті қалыптастырудағы рөлін айқындайды, бірақ кейбір этникалық топтар мен мәдени мұралар ескерілмеуі мүмкін. Сонымен қатар, бұл құбылыс Қырғызстандағы мәдени-тарихи туризмнің стратегиясын жоспарлау кезінде мүдделі тараптардың қатысуы мен әлеуметтік теңгерімділікті қамтамасыз ету қажеттілігін айқындайды.

Сонымен қатар, Қырғызстан тәжірибесі мәдени-тарихи туризмнің тек экономикалық табыс көзі ғана емес, сонымен бірге мәдени дипломатияның, ұлттық бренд қалыптастырудың және өңірлік тұрақты дамудың маңызды құралына айналғанын көрсетеді. Бұл үрдіс Қырғызстанды Орталық Азия кеңістігіндегі мәдени-тарихи туризмнің жетекші орталықтарының біріне айналдыруға негіз қалыптастырады. Осы тұрғыдан алғанда, Қырғызстандағы мәдени-тарихи туризмнің дамуы ұлттық мәдени мұраны сақтау, халықаралық туристік беделді арттыру және аймақтық экономиканы әртараптандыру мақсаттарын үйлестіре жүзеге асырып отырған кешенді модель ретінде бағалануы мүмкін.

Мемлекеттік бағдарламалар аясында мәдени мұра объектілерін сақтау мен туристік маршруттарға енгізу жұмыстары жүргізілуде. Алайда қаржыландырудың шектеулілігі мен инфрақұрылымның әлсіздігі туризмнің қарқынды дамуына кедергі келтіреді.

Сонымен қатар, Қырғызстандағы мәдени-тарихи туризмнің дамуы елдің туристік имиджімен тығыз байланысты. Зерттеулер көрсеткендей, шетелдік туристер Қырғызстанды негізінен нокталы мәдениет пен табиғи ресурстарымен байланыстырады, алайда олар көбінесе елді соңғы туристік бағыт ретінде емес, транзиттік ел ретінде қабылдайды (Aitieva және басқалары, 2022: 1245). Сонымен қатар, зерттеу транспорттық инфрақұрылымның нашар екеніне назар аударады, бұл туристік бағыттың тартымдылығына кері әсер етеді. Осы

тұжырымдар Қырғызстанның мәдени-тарихи туризмін дамытуда бірнеше практикалық ұсыныстар береді: елдің табиғи және мәдени ресурстарын тиімді пайдалану, туристік маркетингті жетілдіру және транспорттық инфрақұрылымды жақсарту арқылы туристерге қолайлы жағдай жасау қажет. Бұл Қазақстанмен салыстырғанда, Қырғызстандағы туристік даму әлі де инфрақұрылымдық шектеулерге байланысты кейбір қиындықтарға тап болып отырғанын көрсетеді.

Салыстырмалы талдау

Қазақстан мен Қырғызстандағы мәдени-тарихи туризмнің дамуы аймақтық ынтымақтастық пен халықаралық байланыстарға да қатысты. Зерттеулер көрсеткендей, Қазақстанның тәуелсіздік алғаннан кейінгі сыртқы саясаты Орталық Азиядағы аймақтық интеграциялық бастамалар арқылы қалыптасып, экономикалық және саяси прагматизмге негізделген (Zhunissov, 2025: 92). Бұл жағдай туристік саланы дамытуда халықаралық әріптестік пен тәжірибе алмасуға мүмкіндік беріп, мәдени-тарихи туризмнің бәсекеге қабілеттілігін арттыруға ықпал етеді.

Қазақстанда мәдени-тарихи туризмнің институционалдық дамуы Қырғызстанға қарағанда жүйелірек сипатқа ие. Ал Қырғызстанда этномәдени бағыттың туристік тартымдылығы жоғары. Екі елге ортақ тенденциялар ретінде мәдени мұраның туристік ресурсқа айналуы, халықаралық ынтымақтастықтың артуы және тұрақты туризм концепциясына көшу үдерістерін атауға болады.

Зерттеу нәтижелері Қазақстандағы мәдени-тарихи туризмнің дамуы Қырғызстанмен салыстырғанда институционалдық тұрғыдан кешірек жүйеленгенімен, соңғы онжылдықта қарқынды сипат алғанын көрсетеді. Қазақстанда туризм саласын дамыту мемлекеттік бағдарламалар, ұлттық бренд қалыптастыру және инфрақұрылымдық жобалар арқылы жүзеге асырылуда. «Kazakh Tourism» ұлттық компаниясының қызметі, Ұлы Жібек жолы бағыттарын жаңғырту және Түркістан қаласының мәдени-рухани орталық ретінде дамуы мәдени-тарихи туризмнің стратегиялық бағыт ретінде айқындалуына ықпал етті. Сонымен қатар, мәдени-тарихи туризмді цифрландыру, музей инфрақұрылымын жаңарту, туристік маршруттарды стандарттау және сервистік сапаны арттыру бағыттарында жүйелі шаралар іске асырылуда.

Салыстырмалы талдау Қазақстан мен Қырғызстандағы мәдени-тарихи туризмнің даму модельдері әртүрлі басқару тетіктеріне негізделгенін көрсетеді: Қырғызстанда аймақтық бастамалар мен халықаралық серіктестік басым болса, Қазақстанда орталықтандырылған мемлекеттік саясат жетекші рөл атқарады. Бұл айырмашылықтар екі елдегі мәдени-тарихи туризмнің даму қарқыны мен құрылымдық ерекшеліктерін айқындауға мүмкіндік берді.

Дегенмен, Қазақстан мен Қырғызстандағы мәдени-тарихи туризмді дамытудың ортақ стратегиялық бағыттары бар екенін де көруге болады (1 сурет). Ол маңызды бағыттардың қатарында жаһандану үдерісінен қалмай, заман талабына сай қызмет көрсетуді жетілдіруге бағытталған ауқымды шаралар бар.

2-сурет – Қазақстан мен Қырғызстандағы мәдени-тарихи туризмді дамытудың стратегиялық бағыттары (2000–2023 жж.)

Стратегиялық тұрғыдан туризмді дамыту үшін маңызды бағыттар:

маркетингтік стратегияларды күшейту, ішкі және халықаралық туристерді тартуға бағытталған коммуникацияларды жетілдіру	цифрлық технологияларды енгізу, онлайн-брондау, виртуалды экскурсиялар және мобильдік қосымшалар арқылы туристік қызмет сапасын арттыру	әлеуметтік тұрақтылық пен экологиялық теңгерімді қамтамасыз ететін ұзақ мерзімді аймақтық саясат қалыптастыру	кадр даярлау жүйесін жақсарту, туризм саласындағы мамандардың біліктілігін арттыру
---	---	---	--

Сондай-ақ, зерттеу нәтижелері Қазақстан мен Қырғызстандағы мәдени-тарихи туризмнің дамуы елдің туризм бәсекеге қабілеттілігіне тікелей байланысты екенін көрсетті. Қазақстан мысалында туристік бағыттардың бәсекеге қабілеттілігін бағалау нәтижелері табиғи орта мен инфрақұрылымдық даму мүмкіндіктерінің артықшылық екенін көрсетті, ал сапалы туристік қызметтер көрсету қабілеті салыстырмалы түрде төмен деңгейде тұр. Мәселен, баға саясаты, туристік қызметкерлердің тіл білуі және кәсіби біліктілігі сияқты факторлар туристік қызметтің сапасына елеулі әсер етеді (Teuberdinova, 2024: 265).

Қырғызстанда мәдени-тарихи туризмнің бәсекелестік артықшылығы көбіне ұлттық мәдени мұра мен тарихи орындарды насихаттау арқылы көрінеді. Ыстықкөл аймағы халықаралық туристік нарықта танымалдыққа ие болып, туризм инфрақұрылымын дамытуға мемлекеттік және халықаралық бағдарламалар белсенді қатысады. Сонымен қатар, Қырғызстандағы туроператорлар ұлттық этникалық мұраны алға жылжытуға бейімделген және бұл туристік бағыттардың ерекшелігін күшейтеді, алайда кейбір этникалық топтар мен мәдени мұралар ескерілмеуі мүмкін (Palmer, 2007: 645).

Салыстырмалы талдау көрсеткендей, Қазақстан мен Қырғызстандағы мәдени-тарихи туризмнің дамуы бір-бірінен ерекшеленеді: Қазақстанда инфрақұрылым мен туризм саясатына ерекше көңіл бөлінсе, Қырғызстанда мәдени мұра мен этникалық сәйкестікке басымдық беріледі. Екі елде де туризмнің дамуы ұлттық мәдениетті насихаттау, тарихи-мәдени мұраны сақтау және аймақтық әлеуметтік-экономикалық дамуды қолдау мақсатында жүргізілуде. Дегенмен, екі елде де кадрлық қамтамасыз ету, қызмет көрсету сапасы және әлеуметтік тұрақтылық мәселелері шешімін күтіп тұр.

Осы салыстырмалы талдау туризмді дамыту стратегиясын жетілдіру үшін, бәсекелестік индикаторларды анықтау және инфрақұрылымды, қызмет сапасын жақсарту қажеттілігін көрсетеді. Бұл Қазақстан мен Қырғызстандағы мәдени-тарихи туризмді тұрақты даму қағидаттары негізінде дамытуға арналған практикалық ұсыныстардың ғылыми негізін құрайды

Қорытынды. Қазақстан мен Қырғызстандағы мәдени-тарихи туризмнің 2000–2023 жылдар аралығындағы даму тенденциялары бұл саланың стратегиялық маңызын айқын көрсетеді. Зерттеу нәтижелері мәдени туризмнің ұлттық тарихи мұраны сақтау, ұлттық бірегейлікті нығайту және мәдени жадыны ұрпақтан ұрпаққа жеткізу үдерісінде маңызды құралға айналғанын дәлелдейді. Сонымен қатар, мәдени-тарихи туризм аймақтық экономиканы дамытуға, жаңа жұмыс орындарын құруға және шағын және орта бизнестің өсуіне ықпал ететін тиімді әлеуметтік-экономикалық ресурс ретінде қалыптасып отыр.

Салыстырмалы талдау екі елде де мәдени-тарихи туризмнің мемлекеттік қолдау, инфрақұрылымдық жаңғырту және халықаралық туристік нарыққа интеграциялану арқылы дамып келе жатқанын көрсетті. Қазақстанда тарихи қалалар мен ЮНЕСКО нысандары негізінде туристік бағыттар жүйеленсе, Қырғызстанда табиғи-мәдени кешендер мен халықаралық серіктестік мәдени туризмнің дамуына серпін берді.

Алайда, зерттеу барысында сервистік сапа, кадр даярлау, цифрлық трансформация және экологиялық тұрақтылық мәселелері екі ел үшін де өзекті болып отырғаны анықталды. Бұл мәдени-тарихи туризмді тек экономикалық ресурс ретінде ғана емес, сонымен қатар әлеуметтік және экологиялық жауапкершілікке негізделген сала ретінде дамыту қажеттігін көрсетеді.

Келешекте Қазақстан мен Қырғызстан үшін мәдени-тарихи туризмді тұрақты даму қағидаттары негізінде жетілдіру, мәдени мұраны қорғау мен туристік пайдаланудың тепе-теңдігін сақтау, аймақтық ерекшеліктерді ескеретін ұзақ мерзімді стратегияларды қалыптастыру маңызды бағыт болып қала береді. Бұл өз кезегінде Орталық Азия кеңістігінде мәдени туризмнің бәсекеге қабілетті әрі тұрақты дамуына негіз қалайды.

Әдебиеттер

Aitieva және басқалары, 2022 – Aitieva D., Kim S., Kudaibergenova M. Destination Image of Kyrgyzstan: A Content Analysis of Travel Blogs. *Journal of Quality Assurance in Hospitality Tourism*. № 23(5). Pp. 1245–1275. <https://doi.org/10.1080/1528008X.2021.1964412>

Alzhanova және басқалары, 2024 – Alzhanova A., Nurbayev Z., Ospanova A., Koblandin K., Satubaldin A. The cultural policy of Central Asia countries in the sphere of museums. *Asian Ethnicity*. №25(4). Pp.569–587. <https://doi.org/10.1080/14631369.2024.2331118>

Çalışkan және Özer, 2021 – *Çalışkan U., Özer Ö.* Relationship between Local Residents' Perceptions of Tourism and Support Attitudes in Post-Communist Countries: Case of Turkestan (Kazakhstan). *Tourism Planning Development*. №18(5). Pp.573–593. <https://doi.org/10.1080/21568316.2020.1837228>

Kantarci, 2007 – *Kantarci K.* Perceptions of Central Asia Travel Conditions: Kyrgyzstan, Kazakhstan, Uzbekistan, and Turkmenistan. *Journal of Hospitality Leisure Marketing*. №15(2). Pp.55–71. https://doi.org/10.1300/J150v15n02_04

Kabar, 2025 – *Kabar*. Kyrgyzstan launches Sustainable Tourism Development Program until 2030. 13/01/25. URL: <https://en.archive.kabar.kg/site/assets/files/45311/223438.jpg>

Palmer, 2007 – *Palmer N.* Ethnic Equality, National Identity and Selective Cultural Representation in Tourism Promotion: Kyrgyzstan, Central Asia. *Journal of Sustainable Tourism*. №15(6). Pp.645–662. <https://doi.org/10.2167/jost826.0>

Tleuberdinova және басқалары, 2024 – *Tleuberdinova A., Salauatova D., Pratt S.* Assessing tourism destination competitiveness: the case of Kazakhstan. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*. №16(2). Pp.265–283. <https://doi.org/10.1080/19407963.2022.2027954>

Zhunissova және басқалары, 2025 – *Zhunissova Z., Uderbaeva B., Kurmangali M., Darkenbayev A., Tazhikov A.* Kazakhstan's foreign policy strategy within the framework of Central Asian integration. *Asian Journal of Political Science*. №33(1). Pp.92–106. <https://doi.org/10.1080/02185377.2024.2396116>

adilet.zan.kz, 2019 – *adilet.zan.kz*. Өңірлерді дамытудың 2020 - 2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 27 желтоқсандағы № 990 қаулысы. URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1900000990>

Қойшығара, 2025 – *Қойшығара Азамат*. Қазақстандағы ішкі туризм қалай дамып келеді? 27.09.2025. URL: https://el.kz/qazaqstandagy-ishki-turizm-qalay-damyp-keledi_400036797/

mineconom.gov.kg, 2025 – *mineconom.gov.kg*. Ысык-Көл аймағындағы туризм: алты жыл ичинде үч эсеге өсүү. 3-Октябрь 2025-ж. URL: <https://mineconom.gov.kg/ky/post/11244>

cspo.ru, 2025 – *cspo.ru*. Туризм и гостеприимство: путь к саморазвитию и профессиональному росту. Гуманитарный техникум экономики и права. URL: <https://cspo.ru/articles/turizm-i-gostepriimstvo/turizm-i-gostepriimstvo-put-k-samorazvitiyu-i-professionalnomu-rostu/>

References

Aitieva және басқалары, 2022 – *Aitieva D., Kim S., Kudaibergenov M.* Destination Image of Kyrgyzstan: A Content Analysis of Travel Blogs. *Journal of Quality Assurance in Hospitality Tourism*. № 23(5). Pp. 1245–1275. <https://doi.org/10.1080/1528008X.2021.1964412>

Alzhanova және басқалары, 2024 – *Alzhanova A., Nurbayev Z., Ospanova A., Koblandin K., Satubaldin A.* The cultural policy of Central Asia countries in the sphere of museums. *Asian Ethnicity*. № 25(4). Pp. 569–587. <https://doi.org/10.1080/14631369.2024.2331118>

Çalışkan және Özer, 2021 – *Çalışkan U., Özer Ö.* Relationship between Local Residents' Perceptions of Tourism and Support Attitudes in Post-Communist Countries: Case of Turkestan (Kazakhstan). *Tourism Planning Development*. № 18(5). Pp. 573–593. <https://doi.org/10.1080/21568316.2020.1837228>

Kantarci, 2007 – *Kantarci K.* Perceptions of Central Asia Travel Conditions: Kyrgyzstan, Kazakhstan, Uzbekistan, and Turkmenistan. *Journal of Hospitality Leisure Marketing*. №15(2). Pp.55–71. https://doi.org/10.1300/J150v15n02_04

Kabar, 2025 – *Kabar*. Kyrgyzstan launches Sustainable Tourism Development Program until 2030. 13/01/25. URL: <https://en.archive.kabar.kg/site/assets/files/45311/223438.jpg>

Palmer, 2007 – *Palmer N.* Ethnic Equality, National Identity and Selective Cultural Representation in Tourism Promotion: Kyrgyzstan, Central Asia. *Journal of Sustainable Tourism*. №15(6). Pp.645–662. <https://doi.org/10.2167/jost826.0>

Tleuberdinova және басқалары, 2024 – *Tleuberdinova A., Salauatova D., Pratt S.* Assessing tourism destination competitiveness: the case of Kazakhstan. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*. № 16(2). Pp. 265–283. <https://doi.org/10.1080/19407963.2022.2027954>

Zhunissova және басқалары, 2025 – *Zhunissova Z., Uderbaeva B., Kurmangali M., Darkenbayev A., Tazhikov A.* Kazakhstan's foreign policy strategy within the framework of Central Asian integration. *Asian Journal of Political Science*. №33(1). Pp.92–106. <https://doi.org/10.1080/02185377.2024.2396116>

adilet.zan.kz, 2019 – *adilet.zan.kz*. Onirlerdi damytudyn 2020–2025 jylarga arналган мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы Qazaqstan Respublikasy Ukimetinin 2019 jylgy 27 jeltosandagy No. 990 qaulysy [Resolution of the Government of the Republic of Kazakhstan No. 990 dated December 27, 2019 on Approval of the State Program for Regional Development for 2020–2025]. URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1900000990> [in Kazakh]

Қойшығара, 2025 – *Qoishyghara Azamat*. Qazaqstandagy ishki turizm qalai damyp keledi? [How is domestic tourism developing in Kazakhstan?]. 27.09.2025. URL: https://el.kz/qazaqstandagy-ishki-turizm-qalay-damyp-keledi_400036797/ [in Kazakh]

mineconom.gov.kg, 2025 – *mineconom.gov.kg*. Ysyk-Kol aimagyndagy turizm: alty zhil ichinde uch esegе ostu [Tourism in the Issyk-Kul region: tripled in six years]. October 3, 2025. URL: <https://mineconom.gov.kg/ky/post/11244> [in Kirgiz]

cspo.ru, 2025 – *cspo.ru*. Turizm i gostepriimstvo: put' k samorazvitiyu i professional'nomu rostu [Tourism and Hospitality: A Path to Self-Development and Professional Growth]. College of Humanities, Economics and Law. URL: <https://cspo.ru/articles/turizm-i-gostepriimstvo/turizm-i-gostepriimstvo-put-k-samorazvitiyu-i-professionalnomu-rostu/> [in Russ.]

CONTENTS / МАЗМҰНЫ / СОДЕРЖАНИЕ

Abdulina A.T. EYEWITNESS MEMORIES OF THE FAMINE OF THE 1930S IN KAZAKHSTAN: QUESTIONS OF SOURCE STUDIES AND REFLECTION OF EVERYDAY LIFE.....	4
Абикова Г.М., Билялов Е. ҰЛТТЫҚ БИБЛИОГРАФИЯ ЖӘНЕ М.ДУЛАТУҰЛЫ: «ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕ БАСЫЛҒАН КІТАПТАР КӨРСЕТКІШІНІҢ» ТАРИХИ МАҢЫЗЫ.....	15
Ахмедов Ш.Ф. ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОЛИТИКА СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ В СФЕРЕ ЖИВОТНОВОДСТВА УЗБЕКСКОЙ ССР И ЕЁ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПОСЛЕДСТВИЯ.....	27
Badalzade G. EXPLORING SOCIAL INCLUSION OF CHILDREN WITH DOWN SYNDROME IN AZERBAIJANI PRIMARY SCHOOLS: A QUALITATIVE STUDY.....	36
Beisembayeva A.R. SOME ASPECTS OF ABLAI KHAN’S RELATIONS WITH THE ALATAU KYRGYZ IN THE 1760S–1780S: BASED ON RUSSIAN ARCHIVAL DOCUMENTS.....	46
Jabbarli Yu. PERSONNEL POLICY IN THE AZERBAIJAN (1970s).....	59
Zhumatay S. THE FORMATION AND PUBLICATION HISTORY OF THE QAZAQ TILI NEWSPAPER.....	65
Капасова Г., Садвакасова Ж., Урюстюмова А. ҚАЗАҚСТАН МЕН ҚЫРҒЫЗСТАНДАҒЫ МӘДЕНИ-ТАРИХИ ТУРИЗМНІҢ ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ (2000–2023 ЖЖ.).....	78
Rakhmetova A., Sarsembayeva G. DEMOGRAPHIC CONSEQUENCES OF THE 1990S CRISIS IN EASTERN KAZAKHSTAN.....	90
Саидова Р.И. РЕСПУБЛИКА УЗБЕКИСТАН В СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ.....	101
Сманова А.М. XX Ғ. БАСЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ ИДЕЯНЫҢ ҚАЗІРГІ ОТАНДЫҚ ТАРИХТА ОҚЫТЫЛУ МӘСЕЛЕСІ (АКАДЕМИК К.НҰРПЕЙІСТІҢ ЗЕРТТЕУЛЕРІ МЫСАЛЫНДА).....	113
Сүлейменова А.Т. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ 1920–1930-ЖЫЛДАРДАҒЫ САЯСИ ҚУҒЫН-СҮРГІНДЕР ҚҰРБАНЫ – ҒАЛЫМ, АГРОНОМ СМАҒҰЛ ҚАЗБЕКОВ.....	125
Тангиров Ш.А. АНАЛИЗ ИСТОЧНИКОВ О РУССКОЙ МЕДИЦИНСКОЙ СИСТЕМЕ И ОТНОШЕНИИ К НЕЙ МЕСТНОГО НАСЕЛЕНИЯ В ЗАРАФСАНСКОМ ОКРУГЕ И САМАРКАНДСКОЙ ОБЛАСТИ В ПЕРИОД РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ.....	144
Темирханов Б., Сәмбет М. ӘМӘУИ ӘУЛЕТІНІҢ БІЛІККЕ КЕЛУІ ЖӘНЕ ИСЛАМ ТАРИХЫНДАҒЫ ЖАҢА САЯСИ КЕЗЕҢ.....	152
Cherepanov K. PARTY-STATE ACTIVITY D. KUNAEV IN 1955-1962.....	161

Редакцияның мекен-жайы:

010000, Қазақстан Республикасы, Астана қаласы, Қабанбай батыр даңғ., 11/5
Қазақстан және Орталық Азия тарихы институты
Scientific Journal “Central Asian courier” редакциясы

Сайтқа сілтеме: <https://sjcacourier.com/>
Тел.: +7 (776) 301-11-11 (Ұялы телефон)
+7 (775) 537-77-72 (whatsapp)

E-mail: hkca.kz@gmail.com

Журнал Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігінде
2025 ж. 20 маусымда тіркеліп, № KZ20VPY00122471 куәлігіне ие болды.

Мақалаларды қайта бастырып жариялағанда, микрофильмге және басқа да көшірмелерге
түсіргенде міндетті түрде журналға сілтеме жасау қажет.